
EGYHÁZTÖRTÉNET

Historia Ecclesiastica – Közép-európai egyház- és vallástörténeti folyóirat

Ez egy újonnan megjelenő folyóirat, mely évente két számmal jelentkezik. Az Eperjesi Egyetem kiadványa. Tanulmányokat, dokumentumokat, recenziókat és a tudományos világ legfrissebb híreit közli vallástörténettel kapcsolatban Közép-Európa területére vonatkozóan. Nyelvi, kronológiai és vallási téren is nagyon sokszínű. Főleg szlovák, de cseh, lengyel, magyar, német és angol nyelven irt értekezéseket is tartalmaz, melyek angol vagy szlovák nyelvű összefoglalásokkal kezdődnek, és nagyon ötletesen az adott tanulmány kulcsszavait is kiemelve tartalmazzák. Elsősorban a reformált egyház története, kialakulása, képviselői, és azok vallásról alkotott képe kapott nagy hangsúlyt. Ennek ellenére *Jiří Bílý* jóvoltából olvashatunk Szent Cyril (Konstantin) sírjáról és maradványainak történetéről, ami ma Rómában a Szent Kelemen bazilikában található. Testvérével, Metóddal az épület több freskóján is látható. Már IV. Károly próbálkozott a szent ereklyéinek Prágába hozatalával, de erőfeszítése meddő maradt. Ez a két testvér volt, ki segítette a Nagy Morva Birodalomban élő szlávokat a kereszténység felvételében. Tiszteletük ezért ma is erős e nép körében.

Peter Šturák és *Peter Borza* a görögkatolikus egyház helyzetével ismert meg bennünket Csehszlovákiában 1945 és 1948 közötti időszakban. *Martin Javornák* köszönhetően a szabadkőműves bullákat, a pápai enciklikákat és apostoli leveleket ismerhetjük meg a XVIII–XIX. századból. A judaizmusról és a „zsidó évkönyvek” szerepéről írt lengyel nyelvű értekezést *Wacław Wierzbieniec*. Ahogy ebből a néhány szemelvényből is látszik a folyóirat nem csak nyelvileg, hanem az időben is elég széles skálán mozog – a nagyon korai időktől egészen az 1945 utáni időszakig.

A régészethez közelálló témával kedveskedett nekünk *Anton Karabinoš*, aki a szlávok megtelepedését és a szakrális építkezést vizsgálta a mai Lőcse városában és a városhoz szorosan kapcsolódó területeken. Megállapította, hogy fontos szerepet játszottak a templomépítések a város fejlődésére nézve. Négy jelentős épületet emelt ki: a Szent Miklós, Szentlélek, Árpád-házi

Szent Erzsébet és Keresztelő Szent János templomát. Ezek közül az első a legrégebb, három alkalommal építik újjá, de mindig megsemmisül valamilyen ellenséges csapatok betörése miatt, ezért elhagyják a területet, és vezető szerepét a nem sokkal később keletkezett, mai Szent Jakab templom központú városmag veszi át. A Szentlélek templom és a köré épült település egy időben szintén fontos szerepet játszott, de a XIV. század után szerepét szintén az előbb említett Szent Jakab templom vette át. A másik két templom létezéséről régészeti bizonyítékok nem állnak rendelkezésünkre, csak írott források.

A protestáns egyházakra vonatkozóan, valamint a reformáció ágazatairól és annak lefolyásáról több tanulmányt is közöl a folyóirat. *Balogh Judit* magyar nyelvű szövegében a Miskolcon végbemenő reformáció folyamatait tárja elénk. Felhívja a figyelmünket a hirtelen és zökkenőmentes vallásváltozásra, ennek okait kutatja. Ezt több tényező együtthatásában találta meg: időben későbbi a reformáció, mint a környező területeken, magas szintű az oktatás, és a helyi magistratus intézkedése, valamint a földesúr halála után nyílik csak lehetőség az új vallás felvételére.

David P. Daniel angol nyelvű írásában az evangélikus, vagy más néven lutheránus vallással foglalkozik Kelet-Európában. Rámutat azokra a problémákra, melyekkel szembe kellett nézni a híveknek. Nyomon követi az egyház és az állam viszonyának változásait az egyház kialakulásától szinte napjainkig elsősorban az Osztrák–Magyar Monarchiában és utódállamaiban.

Filozofikusabb területre kalauzol bennünket *Imrich Belejkanič* Luther Márton és az ő elképzeléseit a kereszténységről című szlovák nyelvű tanulmányában. A szerző csupán Luther szlovákul kiadott műveit használta fel értekezése során. Bevezetőben a korszakot festi le, melyben a reformátor élt és alkotott. A különféle idézetek alapján mutatja be számunkra Luther gondolkodásmódját, elképzeléseit és a katolikus egyházreform szükségességét.

Német evangélikusokat ismerhetünk meg *Marián Damakoš* révén a hét szabad királyi városban 1781 és 1918 közötti időszakból. Városokra lebontva pontos elemzésekkel szolgál a német hívek boldogulásáról. Kiderül, hogy a türelmi rendelet után nagyon jól ki tudták használni pénzügyi és politikai adottságaikat, többen közülük nagy befolyásra tettek szert. A reformkorban a liberális magyar elit felé orientálódtak. Annak ellenére, hogy gyorsan asszimilálódó rétegnek tűntek ebben az időszakban az istentiszteletet német nyelven tartották meg, sőt a magyar papoktól is elvárták, hogy számukra ezen a nyelven hirdessék az igét. A dualizmus korában azonban változás állt

be helyzetükben, és gyorsan elkezdtek asszimilálódni a magyarság felé a kor elvárásainak megfelelően. Tagjaiknak száma stagnált, érdekérvényesítő képességük pedig gyengévé vált.

A kálvinista reformáció lezajlásáról írt *Annamária Kónyová* a cseh korona országában. Lefesti számunkra a terület bonyolult belpolitikai helyzetét, mely az uralkodójuk, I. Lajos halálával köszöntött be 1526-ban Mohácsnál. I. Ferdinánd ideje alatt kezdett Svájc irányából terjedni az új vallás, majd fia uralkodása alatt erősödik meg kissé az új vallás. Több ismert személy működéséről is tudósít bennünket a szerző. Végül pedig a huszita háború alatti helyzettel is megismerkedhetünk.

A kötet két utolsó tanulmánya a görög katolikus egyházzal foglalkozik. *Jaroslav Coranič* az Eperjesi Görögkatolikus Püspökségéről írt Jozef Gaganec püspök ténykedése alatt. *Peter Šturák* és *Peter Borza* pedig a görög katolikus egyház kevésbé vonzó helyzetét festi le 1945 után. Ennek oka egyrészt a háború alatti szoros kooperáció volt a fasiszta szlovák állammal, másrészt a kommunista hatalom ellenszenve a vallással szemben.

Tanulmányokon kívül a kötet több levéltári forrást is közöl, valamint legújabb könyvekről, tanulmányokról közöl rövid szlovák nyelvű recenziókat. Ezeken kívül még belföldi és külföldi konferenciákról is tudósít. A folyóiratról elmondható, hogy aki a témája iránt fogékony, biztosan kedvét leli sokféleségében.

Historia Ecclesiastica – Časopis pre dejiny cirkvi a náboženstiev v Strednej Európe (Közép-európai egyház- és vallástörténeti folyóirat), Eperjes, 1. évfolyam, 2010/1–2. szám.

Bíró Lukovicsová Anikó